

Zaujímavosti z histórie mesta Trenčín

S menom **Vladimíra Mečiara**, prvého premiéra moderného samostatného Slovenska, sa okrem jeho vkladu na vytvorení štátu spája zatiaľ najkontroverznejšie obdobie, poznačené nerešpektovaním princípov demokracie, miestami až bezohľadným presadzovaním autokratického spôsobu vládnutia, podnecovaným Mečiarovým častým hrubozrnným správaním a dokonca aj používaním vulgárneho slovníka.

Už nehovoriac o tom, že mladej republike reálne hrozil ekonomický krach. Napriek tomu sa Vladimír Mečiar prakticky jednu dekádu mohol pýšiť veľkou popularitou.

Čo bola skutočná príčina tejto vysokej popularity Mečiara, v tom sa názory politológov a sociológov líšia. Zrejme pripomínal komunistických papalášov, na ktorých sme si počas ich päťdesiatročného vládnutia zvykli. Navyše, priam majstrovsky ovládal postupy populistického politika a od začiatku nenechal nikoho na pochybách, že spôsobom jeho fungovania v politike je tvrdý populizmus, rozporuplné vyjadrenia a vyhrotená polarizácia spoločnosti.

Na dokreslenie uvádzame niekoľko citátov. Podľa vlastných slov, vyslovených na mítingu v Prešove v októbri 1991, povedal vtedajším českým politickým predstaviteľom **Janovi Urbanovi** a **Petrovi Uhlovi**: „Anciáša vášho, neotvárajte vašu špinavú papuľu na slovenskú reprezentáciu, lebo sa zbalíme a môžete rokovať sami so sebou.“

Na dokreslenie uvádzame niekoľko citátov.

Podľa vlastných slov, vyslovených na mítingu v Prešove v októbri 1991, povedal vtedajším českým politickým predstaviteľom **Janovi Urbanovi** a **Petrovi Uhlovi**: „Anciáša vášho, neotvárajte vašu špinavú papuľu na slovenskú reprezentáciu, lebo sa zbalíme a môžete rokovať sami so sebou.“

Na verejnosti opakovane vulgárne nadával oponentom a novinárom. Niekoľkých žurnalistov dokonca pred zapnutými kamerami fyzicky atakoval. Medzi prvých atakovaných patril vtedajší redaktor Československej televízie **Ladislav Špaček**, ktorému koncom roka 1990 adresoval slová: „Ja ti skopem prdel, ty sviniar jeden.“

Nezriedkavé boli aj Mečiarove diametrálne odlišné vyjadrenia, vyslovené tesne po sebe. V rozpätí deviatich dní napríklad poprel svoje vlastné charakterizovanie rokovania o dodávkach slovenských zbraní do Sovietskeho zväzu.

Na stretnutí s občanmi v Martine 24. marca 1991 sa Mečiar nechal počuť:

„Prečo sme boli v Rusku? Pretože sme mali tajné rokovania so sovietskymi generálmi, aby dali súhlas, že zbrane, ktoré vyrábajú v Martine, sa môžu produkovať ďalej.“

Lenže pre Národnú obrodu sa 3. apríla 1991 o svojej ceste do Sovietskeho zväzu vyjadril celkom inak: „Ešte pred naším odchodom do ZSSR sa táto cesta spochybňovala, upodozrievali ma, že budem hovoriť so sovietskymi generálmi o dodávke tankov. Prirodzene, nijaké tajné rokovanie som nemal.“

Pravdou ostáva, že najmä jeho „zásluhou“ a z českej strany zásluhou **Václava Klauza**, vtedajšieho českého premiéra, sa federálne Československo rozpadlo na dva samostatné štáty, na Českú a Slovenskú republiku.

Pravdou ostáva aj to, že mnohí Mečiarove zásluhy pri rozdeľovaní federácie videli najmä v jeho správaní, ktoré sa českej strane zdalo neakceptovateľné. Samotný Mečiar začiatkom júla 1992 (citované z knihy **Mariána Leška: Mečiar a mečiarizmus**) pre francúzsky denník Le Monde akýkoľvek vklad do

rozpadu Československa poprel: „Nechceme nezávislosť, tlačia nás do nej.“

A rok na to v podobnom duchu novinárom tvrdil, že „...nechal som českých politikov, aby nás donútili mať samostatnosť.“

Podľa všetkého bol jediným ministrom vnútra v civilizovanom svete, ktorý sa na túto funkciu dostal vďaka konkurzu. Stalo sa tak tesne po páde totalitarizmu začiatkom januára 1990. Dovtedy neznámy podnikový právnik z Nemšovej bol jediným účastníkom konkurzu. Bývalý federálny minister vnútra **Ján Langoš** pre knihu Únos demokracie povedal: „Podpredseda vlády **Vladimír Ondruš**, ktorý v tom čase bol vo vláde jediný za VPN, nám tvrdil, že Mečiar ohúrnil členov vlády svojimi schopnosťami a vedomosťami o rezorte vnútra.“

Približne v čase konkurzu, v decembri 1995, Mečiar vystúpil na mítingu na námestí SNP v Bratislave, kde dal priamočiaro najavo až nevhodnú razantnosť, ktorá ale v tom čase zabodovala. Vyhlásil, že väznice sú prázdne a on dokáže, aby si tam išli sadnúť všetci tí, ktorí nechápu požiadavky novej doby.

Vo funkcii ministra vnútra sa zviditeľnil najmä kauzou Tisova vily. Išlo o krádež archívnych zväzkov Štátnej bezpečnosti (ŠtB) z tzv. Tisovej vily v Trenčíne, kde až do Nežnej revolúcie bol archív ŠtB. Krádež dokumentov sa mala stať na priamy príkaz Mečiara. Tvrdil to aj vtedajší náčelník inšpekcie slovenského ministerstva vnútra **Leonard Čimo**.

Ten policajtom začiatkom roka 1992 opísal, ako vzal materiály z Tisovej vily a odviezol ich Mečiarovi do Bratislavy. Neskôr Čimo v obave o svoj život ušiel zo Slovenska do Švajčiarska.

Čimo pred vyšetrovateľom vo februári 1992 vyhlásil, že Mečiar mu 26. januára 1990 dal príkaz ísť do Tisovej vily: „Mečiar mi ešte povedal, že ak nájdeme vo vile ŠtB v Trenčíne

materiály, ktoré sa týkajú určitých osôb, napríklad tajných spolupracovníkov alebo dôverníkov ŠtB, mám ich doručiť jemu do vlastných rúk.“

Na výsluchu Čimo opísal aj to, ako so šoférom **Jánom Rezníkom** okolo polnoci vošli do Tisovej vily, odomkli zapečatenú skriňu a vzali z nej približne osemnásť spisov:

„Na obaloch som vidiel, že ide o spisy tajných spolupracovníkov ŠtB a písomné správy, ktoré tajní spolupracovníci pre ŠtB vypracovali.“

Všetky spisy vzali Čimo a Rezník do auta a odišli do Bratislavy. O piatej hodine ráno dorazili do vily ministerstva vnútra v Bratislave a tam spisy odovzdali Mečiarovi. Slová Čima na výsluchu v roku 1992 potvrdil aj Rezník: „S pánom Čimom sme nanosili z kufra nášho vozidla spisy do vily ministra... Pán Čimo bol vo vile u pána Mečiara asi 30 minút.“

Vo funkcii ministra vnútra sa Mečiar dlho neohrial. Koncom júna 1990 sa ako nominant VPN stal premiérom. Jeho popu-

larita závratne stúpala a čím bol populárnejší, o to razantnejšie vyostroval konflikty s VPN. Napokon so svojimi priaznivcami z VPN odišiel a založil HZDS. Ustanovujúci snem hnutia sa konal v júni 1991.

Parlament Mečiara v apríli 1991 pre škandály, ktoré jeho pôsobenie sprevádzali, odvolal z pozície premiéra. V popularite mu to ale neuškodilo. Práve naopak, on a jeho hnutie sa tešili takmer deväťdesiatpercentnej podpore. Táto obrovská popularita Mečiara v júni 1992 opäť vrátila do premiérskej funkcie, v ktorej pokračoval v demontáži demokracie.

Už si ale bol vedomý toho, že ho parlament môže kvôli tomu opäť odvolať. Pred straníckymi funkcionármi HZDS v Zlatej Idke preto bez obalu prezradil, čo bude hnutie na čele s ním v takom prípade robiť:

„Ak by sme, nedajbože, museli ísť do predčasných volieb, tak aby sme boli takí silní, že prevalcujeme všetko, je nám to už proste jedno, my sme už bití ako žito za pozitívnu robotu, že to prevalcujeme, nech sa deje vôľa Božia, že sa do toho pustíme tak, že sa potom budú všetci diviť.“

Jeho predtucha sa splnila. Prezident **Michal Kováč** v marci 1994 predniesol v národnej rade správu o stave spoločnosti, v ktorej kritizoval nedemokratické spôsoby. Konštatoval:

„Terajšia vláda, personifikovaná premiérom, stráca morálny titul legitimacy, ktorý je v demokracii nezlučiteľnou súčasťou legitimacy moci. Mnohí poukazujú na autokratický spôsob vládnutia premiéra. Kto vysloví iný názor, iné stanovisko, je postupne nelojálny, nesolidárny a nakoniec zradca.“

Vladimír Mečiar s prezidentom Michalom Kováčom.

Správa prezidenta spôsobila lavínu kritiky voči Mečiarovi, ktorá vyústila do vyslovenia nedôvery druhému Mečiarovmu kabinetu a schváleniu termínu predčasných volieb na jeseň 1994.

V týchto voľbách však opäť zvíťazilo HZDS a premiérom sa opäť stal Mečiar. Posledný raz sa vo funkcii udržal celé volebné obdobie, teda od decembra 1994 do októbra 1998.

Počas týchto štyroch rokov premiérovania Mečiar nenechal nikoho na pochybách, že bude pokračovať v nastoľovaní autokracie. Slovensko vylúčili z predvstupových rokovaní do

euroatlantických štruktúr, navyše sme v tom období dostali až dva demarše, najprv z Európskej únie a neskôr z USA. Zhodne aj Európska únia aj USA v nich vyjadrili znepokojenie zo slovenského politického vývoja, pretože reálne hrozilo zabrzdenie „demokratickej transformácie“.

Dokonca vtedajšia americká ministerka zahraničných vecí **Madelaine Albrightová** nazvala Slovensko na konci Mečiarovho vládnutia na jeseň 1998 čiernou dierou na mape Európy:

„Momentálne je na mape Európy čierna diera, ktorá sa volá Slovensko.“

Už počas prvého parlamentného zasadania počas „noci dlhých nožov“ z 3. na 4. novembra sa poslanci vládnej koalície na čele s HZDS celkom otvorene postavili za nedemokratické nerešpektovanie opozície. Odvolali 38 verejných funkcionárov a nahradili ich vlastnými nominantmi. Personálne rošády sa týkali Národného kontrolného úradu, Fondu národného majetku, generálnej prokuratúry, ale aj Rady STV a Rozhlasovej rady.

Nedodržali paritné zastúpenie opozície v parlamentných výboroch, veľká väčšina opozičných poslancov skončila vo výbore pre životné prostredie. Podľa vládnej koalície mal tento výbor najmenej možností sledovať kroky členov vlády a vysokých štátnych funkcionárov.

Celé toto obdobie bolo zo strany Mečiara poznačené vyostrenými útokmi voči prezidentovi Kováčovi, ktorému nevedel odpustiť najmä kritickú Správu o stave republiky, ktorá spôsobila jeho druhé odvolanie. Netajil sa tým, že chce dosiahnuť, aby prezident odstúpil z funkcie pre vlastizradu. Nechal sa počuť, že Grassalkovichov palác, teda sídlo slovenského prezidenta, by sa mal premenovať na Grázel-Kováčov.

Koncom júna 1995 sa Mečiar vyjadril: „To si pán prezident nemôže dovoliť takto šantiť... osoba, ktorá sa snaží vyvolať na jednej strane súcit, a na druhej strane trošku poštváť proti vlád-

nej koalícii. Je to už úloha tragikomická... Parlament bude mať niektoré podklady o jeho činnosti. Už je toho dosť, aby posúdil, či sú dané podmienky pre odvolanie z jeho funkcie, alebo aby posúdil, či sú dané podmienky pre skrátenie funkčného obdobia ústavným zákonom.“

Mečiar bol ale prvý raz počas svojej politickej kariéry neúspešný v boji kohosi odvolať. Zistil, že ani ako premiér

Michal Kováč ml. (vľavo) po únose 5. októbra 1995 na tlačovke vo viedenskom hoteli Astron.

nemá páky na odvolanie hlavy štátu. A prezident Kováč, čo predpokladal málokto, nepodľahol tým najrozličnejším, čoraz ostrejším výpadom od politikov z HZDS a neodstúpil.

Priame útoky na Michala Kováča boli teda

neúspešné a zrejme práve preto vzniklo rozhodnutie kompromitovať prezidenta inak. Cez jeho syna.

V reálne spáchanom medzinárodnom podvode na spoločnosti Technopol sa umelo začali vytvárať spojivá so synom prezidenta. Falšovatelia boli natoľko úspešní, až dosiahli vypísanie medzinárodného zatykača na Kováča mladšieho.

Bezprecedentným príkladom diskreditácie Kováča bol napokon únos jeho syna 31. augusta 1995. Už prvé kroky vo vyšetrovaní doviedli políciu k dôkazom, že únos spáchali príslušníci a technika Slovenskej informačnej služby. Išlo o zneužitie tajnej služby jedným politickým zoskupením, ktoré poznáme z obdobia totalitarizmu.

Prezident Kováč odstúpil až po vypršaní funkčného obdobia a zastupujúcim prezidentom sa stal Mečiar. Už v prvých hodinách novej funkcie Mečiar vydal rozhodnutie o amnestii, v ktorom sa uvádza: „...aby sa nezačalo, a ak sa začalo, aby sa

zastavilo trestné stíhanie za trestné činy spáchané v súvislosti s oznámením o zavlčení Michala Kováča mladšieho“.

Začiatkom júla 1998 formuláciu spresnil, keď v ďalšom rozhodnutí o amnestii uviedol, že „aby sa nezačínalo, a ak sa začalo, aby sa zastavilo trestné konanie pre podozrenie z trestných činov, ktoré boli spáchané v súvislosti s oznámeným zavlčením Ing. Michala Kováča mladšieho do cudziny.“

Len pripomíname, že v čase spáchania únosu bol Mečiar podľa vtedy platného zákona priamym nadriadeným riaditeľovi tajnej služby, teda jeho amnestie vyzneli tak, že amnestoval sám seba. Len dodávame, že parlament zrušil Mečiarove amnestie až začiatkom apríla 2017.

Najsmutnejšou kapitolou únosu slovenského občana do cudziny je nesporne vražda **Róberta Remiáša**, spojky **Oskara Fegyveresa**, korunného svedka v kauze únosu, ktorý ako prvý tvrdil, že únos spáchala Slovenská informačná služba.

Nielen v prípade prezidenta Kováča pokračoval Mečiar v bezprecedentnom napádaní svojich oponentov. Podľa jeho vzoru tak robili aj ďalší členovia HZDS. Neváhali protiprávne vylúčiť **Františka Gauliedera** z parlamentu, keď začiatkom novembra 1996 na protest voči Mečiarovým praktikám vystúpil z parlamentného klubu HZDS.

Mečiar pokračoval aj v urážaní novinárov. Teraz už nielen slovne. Stačilo, že si dovolili položiť otázku, ktorá mu nebola po vôli. **Ľubomíra Choluja** či **Vladimíra Mišauera** fyzicky napadol pred zapnutými kamerami a fotoaparátmi. Stihol im povedať aj približne rovnakú, nie príliš diplomatickú vetu: „Takú ti j****m, že sa z toho nespamätáš.“

Konkrétne tieto slová adresoval v septembri 2002 Ľubomírovi Cholužovi, pretože sa Mečiara spýtal, odkiaľ vzal 41 miliónov korún na kúpu penziónu Elektra. V októbri 2004 Mečiar dokonca fyzicky napadol aj fotografku denníka Nový Čas.

V čase vládnutia Mečiara a jeho hnutia Slovensko zaznamenalo zrejme ekonomické podvody, ktoré sa robili cez privatizáciu mnohých štátnych podnikov. Divoká,

Vladimír Mečiar na dvore svojej vily Elektra.

mečiarovská privatizácia presunula majetok štátu v hodnote 110 miliárd korún do rúk verných mečiarovcov, ktorí ho dostali za zlomok ceny, ktorá by vyplynula z verejnej súťaže.

Za všetky stačí spomenúť Východoslovenské železiarne. O ich privatizácii rozhodla Mečiarova vláda v deň, keď ju po prezidentovej správe o Stave republiky odvolal parlament, teda 11. marca 1994. Železiarne takto získala novovzniknutá spoločnosť s ručením obmedzeným na čele s **Alexandrom Rezešom**. Noví vlastníci priviedli mamutí podnik takmer do krachu. Začiatkom roka 1999, podľa slov bývalého ministra financií **Ivana Mikloša**, fabrike reálne hrozila platobná neschopnosť voči všetkým významným veriteľom.

Štefan Gavorník, vtedajší predseda Fondu národného majetku, ktorý mal pod palcom privatizácie štátnych podnikov, povedal v septembri 1995: „Nehovorím, že sme najčistejší, čistí sú len tí kamenní v parku.“

Táto situácia celkom logicky pôsobila deštruktívne aj na banky. Zaznamenali sme pád hneď niekoľkých: AG banka, Dopravná banka, Slovenská kreditná banka či Devín banka. Bez prehánania sa dá tvrdiť, že sa celé Slovensko ekonomicky ocitlo na kraji priepasti a nepadlo do nej vďaka reformám

Dzurindovej vlády, ktorá vystriedala vládu Mečiara, a v neposlednom rade vďaka pôžičke Svetovej banky pre obnovu a rozvoj vo výške 200 mil. eur.

Na začiatku svojej politickej kariéry Mečiar tvrdil, že mu nejde o majetok. Známy bol jeho výrok z jesene 1998, že vlastní len „korzičku“, teda auto Opel Corsa a trojizbový byt v Bratislave.

Napriek tomu sa v súčasnosti jeho majetok spája s obrovskou budovou penziónu

Za 3,5 milióna korún prišla 10. septembra 1998 na otvorenie diaľničného úseku na Považí topmodelka Claudia Schifferová, aby asistovala Mečiarovi.

Elektra v Trenčianskych Tepliciach, kde do dnešných dní býva, odhaduje na desiatky miliónov korún. Podľa Mečiara si na kúpu Elektry a jej honosnú rekonštrukciu požičal päť miliónov korún. Neskôr ale svoje tvrdenia zmenil a vyhlásil, že všetko financovala jeho manželka, ktorej sa podarilo za milión korún kúpiť akcie, a tie vzápätí predala za šesťdesiat miliónov.

V parlamentných voľbách v septembri 1998 HZDS síce s nepatrným náskokom vyhralo, ale nebolo schopné vytvoriť vládu. K moci nastúpili strany, respektíve zoskupenia strán, ktoré boli dovtedy v opozícii – Slovenská demokratická koalícia (SDK), Strana demokratickej ľavice (SDL) a Strana maďarskej koalície (SMK).

V novembri 1998 sa Vladimír Mečiar vzdal svojho poslaneckého mandátu v prospech exriaditeľa SIS **Ivana Lexu**.

Mečiar v rokoch 1999 a 2004 kandidoval za prezidenta. Aj v prvom, aj v druhom prípade sa dostal do druhého kola, ale zvolený nebol.

V roku 2003 sa HZDS premenovalo na ĽS HZDS (Ľudová strana HZDS), ale ani zmena názvu nezastavila pád preferencií. V roku 2010 sa ĽS HZDS nedostala ani do parlamentu. V

predčasných voľbách v marci 2012 získala iba 0,93% hlasov. Samotný Mečiar vystúpil zo strany v decembri 2013 a stiahol sa z verejného života.

„S nikým z politikov sa v súčasnosti nestretávam, skrátka som sa odrezal od sveta, no nežijem nejaký zvláštny život,“ povedal pre Nový čas v júli 2017.

www.aktuality.sk 22.01.2018

pomocná evidencia 030/1/2018

„Hoci to Sparte v roku 1926 trvalo na lodi Columbus do New Yorku týždeň, nám sa raz budú vnuci smiať aj za tých dvanásť hodín v lietadle,“ spomína reportér **Ota Pavel** v knižke Dukla medzi mrakodrapmi, popisujúcej vystúpenie pražského celku na Americkom pohári v lete 1962.

Trenčianski futbalisti si o destináciách za veľkou mláskou vtedy mohli iba čítať. O pár rokov však zažili rozprávku na vlastnej koži. Silnejúci dopyt po Jednote Trenčín na medzinárodnom fóre badať už počas vicemajstrovskej sezóny 1962/63. Hráči pochopili, že dobré výsledky otvárajú dvere za hranice železnej opony. Nie kvôli peniazom. Do kapitalistickej cudziny sa bežne nejazdilo.

Kontakty funkcionárov pomohli tímu vycestovať do Ázie či Škandinávie. Najexotickejšie turné však ešte len klovalo na dvere. Záujem zástupcov z Latinskej Ameriky o konfrontáciu s vyspelými európskymi mužstvami znásobilo úspešné ťaženie československej reprezentácie na majstrovstvách sveta v Čile. Voľba na popredného účastníka našej najvyššej súťaže bola tutovka. Obzvlášť, keď sa zo šľuky ligy vykľul polovičný majster.

Trenčanom na jeseň 1967 išla karta. Zlatá generácia Jednoty

dozrievala. Herne i takticky. Okrem futbalu káder k mestu viazalo citové puto, trvalý pobyt, resp. zamestnanie jeho členov v niektorom z patronátnych závodov.

Rozhodujúcim kritériom, ktoré dokázalo udržať hráčov pokope, nebola výška prémie.

„Hendikep vo finančnom ohodnotení sme sa snažili kompenzovať starostlivosťou. Zabezpečili sme im zamestnanie, štúdium či bývanie,“ netajil niekdajší predseda futbalového oddielu **Rudolf Tvaroška**. Trenčianske benefity vychádzali z rodinného zázemia.

„V Trenčíne sa všetci šťastne poženili. S manželkami dostali do vena dobré svokry a taká babka v domácnosti, to je dnes tiež

veľký kapitál. Preto tu zapustili také pevné korene,“ zasmial sa prvý muž futbalovej Jednoty.

Klub z periferie hral od začiatku sezóny prím v celoštátnom meradle. Doma súperom nič nedaroval, celkovo stratil len osem bodov. Tromf predstavovala utužená partia.

Guráž jej dodal triumf na Juliske. Ako sa neskôr ukázalo, išlo o jediný prípad, keď Trenčania obrali Duklu o všetky body v oboch vzájomných zápasoch v jednom ročníku. Jesenný primát získala Jednota po domácom víťazstve 2:1 nad Spartakom Trnava pred 17 581 divákmi. Tréner **Michal Vičan** dirigoval orchester.

Mužstvu vstúpil agresívny útočný štýl. Ako prezradil krídelník **Milan Navrátil**, Michal Vičan žil s kolektívom a svojim zverencom sa vedel dostať pod kožu.

Trenčín udával trend aj v oblasti kondičnej pripravenosti. Metodika beckovského rodáka **Dušana Čikela** sa nezaobišla bez inovácie.

„Pochopili sme, že pre futbalistu nie je najdôležitejšie behať desať či pätnásť kilometrov. Hrubá vytrvalosť sa dala trénovať inak, pestrejšie, kratšími úsekmi s menšími prestávkami. Napríklad **Milan Albrecht** bol veľmi výbušný, ale pri štarte mal problém s prvými tromi krokmi. Aj tieto detaily sme vyladili,“ vysvetlil atletický špecialista.

Koncentráciu mužstva na záverečnú fázu jesennej sezóny ovplyvňovala vidina plánovaného zimného zájazdu do Strednej a Južnej Ameriky. Trenčianskeho lodivoda predbežný harmonogram rozladil.

„Čítal som o programe zápasov v Mexiku. Ten taliansky manažér je fanatik. Kto to kedy videl, štyri zápasy za osem dní s takými súpermi. S tým nemôžem súhlasiť. Československý futbal má v tejto časti sveta výborný kurz, je známe, že národnému celku dávajú za zápas 10 tisíc dolárov. Podmienky si musí klásť moje mužstvo, ako súčasný klubový predstaviteľ

československého futbalu číslo jeden, nie manažér,“ odvetil neoblomne.

Spomínaný taliansky manažér, istý Valentini, napokon z pôvodného zámeru ustúpil, no napokon si aj tak mädlil ruky. Do štyridsaťdňového pobytu v Mexiku, Kostarike a Kolumbii výprave Jednoty napasoval desať zápasov vrátane dvoch bonusov. Zahanbiť sa nedali ani v podniku Merina, kde jesenným majstrom ČSSR ušili na mieru saká z tmavého ortalionu.

Po trase Piešťany – Praha – Frankfurt – New York – Mexiko dňa 8. decembra 1967 odleteli funkcionári – Čikel (vedúci výpravy), Kvasnica (technický vedúci), Blanár (tajomník), Liška (lekár), Vičan (tréner) a hráči – Rihošek, Oravec, Pokorný, Hojsík, Čemez, Mojžiš, Schwarz, Janovský, Hochel, Urvay, Navrátil, Benc, Masný, Jenčík, Albrecht.

Medzi futbalistami chýbal Bartovič, ktorý im na juhoamerickom kontinente robil predvoj s reprezentačným výberom olympionikov. Na palube nebola núdza o zábavu. Až na pár vý-

nimiek.

„S Mišom Vičanom sme boli veľmi dobrí priatelia. Dozvedel som sa, že má fóbiu z lietania. Let bol pokojný, no celý čas sa vedľa mňa podozrivo držal stoličky. Podpichoval

som ho, že tam nemôžeme doletieť, keď sa nám tak trasú krídla,“ žartoval kolega z realizačného tímu Dušan Čikel na margo zaoceánskej linky Frankfurt – New York.

V prvom meraní síl na americkom kontinente čakal na Jednotu mexický šampión Deportivo Toluca. V meste, pre ktoré

je okrem veľkej nadmorskej výšky typická aj výroba klobás, predtým nedokázali triumfovať brazílsky Santos ani Sparta Praha.

„Mali sme nacvičený signál – Benc posunul loptu Masnému, ten prihrával mne do behu na krídlo, odkiaľ nasledoval center. Keď som takto vyštartoval proti domácim, diváci híkali od údivu. Na niečo podobné v riedkom vzduchu neboli zvyknutí,“ spomína osemdesiatnik Milan Navrátil.

Z MEXIKA NÁM PÍŠE MILAN NAVRÁTIL

Potomkovia Aztékov tleskajú

TRENČANOM

LIST, KTORÝ IŠIEL 28 DNÍ ● HOCHELOVE TRAMPOTY ● PRIVÍTANIE NA LETISKU ● MAJSTER S MAJSTROM BEZ GÓLOV

Nebude to naša vina, vážení čitateľa, ak sa budete musieť preniesť o mesiac dozadu. A tým zároveň brat do úvahy uverejnený list Milana Navrátila ako prvý, lebo tým sa jeho pohľad na mexické turné vlastne začína.

Nebudem podrobne opisovať cestu, začnem až na Kennedyho letisku v New Yorku, kde mal fažkosti Hochel. Zabudol si niekde očkovací preukaz a hoci prehľadali celé lietadlo, nenašli ho. Nezavídam mu, ak sa bude musieť očkovať znova. Po sedemhodinovom omladnutí (čas je tu posunutý 7 hodín dozadu) pristál náš DC-8 na ploche mexickej metropoly. Čakali nás fotoreportéri, novinári a zástupcovia nášho vyslanectva. Po

nedejných raňajkách sme sa vybrali do Toluky. Najprv obzrieť nášho prvého súpera a zatrénovať si. Tolucca a teda aj ihrisko leží približne vo výške Kriváňa a ten tréning bol o málo menšou drinou ako náš prvý zápas. V živote sme také fažké stretnutie nehrali, prvé šprinty sme absolvovali ako vo sne. Napokon sme aj bez

gólu dosiahli remízu a je to iste úspech, ak tu pred nami hral Santos 1:1, Sparta 0:0, Dukla 1:1. Mexický majster má dokonca cudzie akvizície — poznali sme španielskeho brankára Florentíniho a v strede obrany bývalého brazílskeho reprezentanta a kapotána majstra sveta 1962 Maura.

Váš Milan Navrátil

Domáce médiá venovali príslušníkovi vtedajšej európskej futbalovej elity veľkú pozornosť. Viac ako bezgólová remíza s favorizovanými „červenými diablami“ (Los Diablos Rojos) ich však zaujal neadekvátny servis organizátorov. Noviny Ovaciones už v jednom z palcových titulkov referovali, že československý šampión nemal pred stretnutím na štadióne La Bombonera k dispozícii tréningové ihrisko.

„Hostia išli na rozcvičku do Chapultepecského lesa, na lúky blízko Múzea antropológie a histórie. Iba odcvičili sériu cvičení a po tridsiatich minútach si zobrali veci a odišli späť do hotela,“ písala mexická tlač.

Trenčania bývali v hlavnom, v tom čase približne sedem-miliónovom meste krajiny, odkiaľ podnikali výjazdy za súpermi. Ich druhou zastávkou bol Torreón. Opäť remizovali, tentoraz 2:2. Zápasu predchádzal netradičný ceremoniál. Ako priblížil jeden z protagonistov Milan Navrátil, kapitán Hojsík sa vytratil a objavil sa až na hracej ploche, kam ho spolu s domácim priviezla helikoptéra. Prvý skalp sa už aklimatizovaným trenčianskym futbalistom podarilo získať proti tretiemu najlepšiemu mužstvu krajiny Universidad Nacional Mexico city v priamom prenose miestnej televízie. Úspech znamenal ďalšie ponuky.

„Manažér mal dobrú náladu, oznámil nám, že v Mexiku ešte budeme hrať,“ zvestoval Milan Navrátil, pričom nevynechal ani sumár aktivít

v čase osobného voľna. „Boli sme sa spoločne pozrieť na dve pyramídy, vzdialené asi štyridsať kilometrov od City. Od starej kultúry a vier sa prenosieme do skutočnosti, večer už máme rezervované lístky do koridy,“ informoval telegraficky na stránkach dobových Trenčianskych novín.

Po štvrtom a zároveň poslednom vystúpení v krajine Aztékov proti FC Morelia (2:0) si výprava Jednoty rozložila stan v srdci Centrálnej Ameriky. Cestou do Kostariky absolvovala štyri medzipristátia – v Guatemale, Hondurase, Salvádore a Nikarague. V karibskej oblasti Trenčanov zastihli Vianoce.

www.sme.sk 02.02.2018

pomocná evidencia 063/1/2018

Sen o objavovaní neznámych svetov na protiľahlom brehu Atlantiku sa po druhej svetovej vojne ako prvému československému mužstvu splnil ŠK Bratislava. Vtedajší výkvet nášho futbalu sceľoval defenzívny pilier **Michal Vičan**, ktorý po necelých dvadsiatich rokoch dobyl mexické bašty aj so zlatou generáciou Jednoty Trenčín.

Napriek tomu, že počas štyridsaťdňového pobytu v Strednej a Južnej Amerike so svojimi zverencami kapituloval iba raz, na lavičke jesenného majstra ČSSR z roku 1967 už v jarnej časti ligy nesedel.

Po dvoch víťazstvách a dvoch remízach v krajine Aztékov sa Trenčania presunuli do Kostariky. Nekonečná cesta so štyrmi medzipristátiami ich napokon doviedla do pulzujúceho centra hlavného mesta.

„Z lietadla sme na Štedrý deň vybehli priamo do ulíc. Večer bola väčšina obchodov otvorená, na okrajoch ulíc porozkladali stánky s konfetami. Stredom sa valili zástupy áut. O polnoci sa do vyzváňania zvonov zamiešalo trúbenie klaksónov a streľba,“ spomína krídelník **Milan Navrátil**. „Môžete si predstaviť, akú noc sme prežili, keď náš hotel stál na jednej z hlavných križovatiek.“

Podaktorí mali v noci úplne iné starosti. Pred odchodom z Mexika dostal každý člen výpravy demižónik koňaku. „Jeden zvyšoval, hráči ma presvedčili, aby som ho zabalil. Keď sme na letisku v San José na batožinovom páse zbadali naše kufre, **Jaro Hojsík** zvolal, že z jedného niečo tečie. Nanešťastie to bol môj. Veci som mal celkom premočené,“ priznal kondičný tréner **Dušan Čikel**. Aj tu platilo, že všetko zlé vie byť na niečo dobré.

„Veľvyslanec nám okrem alkoholu venoval značkové cigarety. Doma som ich daroval svokrovi. Usušené camelky s koňakovou príchuťou si nevedel vynachváliť. Ani v závode, kde robil, vraj nič tak dobré ešte nikto nefajčil,“ usmial sa rodák z Beckova a zároveň prvý slovenský atlét so svetovým rekordom.

Práve v spomínanom hoteli uprostred San José Trenčania natrafili na kúsok domova. Na balkóne objavili na liste obrovského kaktusu vyrytý nápis „Trenčín – jesenný majster ligy v ČSSR“. Originálnu reklamu materskému klubu urobil **Dušan Bartovič**, ktorý pár dní predtým reprezentoval krajinu na juhoamerickom kontinente s výberom olympionikov.

Vianočné menu jesennému šampiónovi československej ligy

spestril líder domácej súťaže LD Alajuelense. Súboju hranému za tridsaťstupňovej horúčavy chýbalo gólové korenie, hostia si však publikum získali už pred výkopom. Na

ihrisko vybehli v tričkách s veľkými písmenami, ktoré spolu vytvorili vetu „VIVA COSTA RICA“ (Nech žije Kostarika).

Deň po sviatkoch vyzval Jednotu Trenčín ďalší súper zvučného mena. „Saprissa je v Kostarike rovnakým pojmom, ako u nás Sparta či Slovan. Po hre vynikajúcej úrovne sme dali tri góly a dostali o jeden menej. Bolo to veľké víťazstvo. Nadšené obecenstvo nás po stretnutí prinútilo bežať čestné kolo s pohárom, ktorý nám darovali,“ pokračoval v zážitkovom rozprávaní Milan Navrátil.

Ako dodal, úspešné výsledky podnietili u spoluhráčov záujem o hodnotenie ich vystúpení v československej tlači. Keď dostali do rúk Rudé právo, zostali nemilo prekvapení. O pražskej Slavii, ktorá súbežne absolvovala exotické turné po Aus-

trálii a Hongkongu, našli v športovej rubrike viacero článkov, kým o sebe len deväť riadkov...

Diametrálne odlišnú odozvu venovali Trenčínu miestne médiá. Periodikum La Nación pred zápasom favorizovalo „Los morados“, ako znie prezývka Deportiva Saprissa. Našich predstavilo ako takticky vyspelé mužstvo, ktorého rýchli hráči využívajú krátke dôvtipné prihrávky, nechávajú kotúľať loptu, čím šetria silu, no pritom ju stále ovládajú.

Po deväťdesiatich minútach hry tie isté noviny na druhý deň písali o krásnom divadle. „Bol to je-

den z najstrhujúcejších duelov za poslednú dobu, pretože po tom, ako Saprissa prehrávala 0:2, začala hrať svoju hru a to, čo vyzeralo ako jednoduché víťazstvo hostí, sa premenilo na jeden z najemotívnejších medzištátnych zápasov. Diváci odchádzali spokojní aj s prehrou, pretože sledovalo výborný futbal v podaní oboch tímov,“ referoval denník La Nación.

Dobrá chýr o trenčianskych futbalistoch letel do všetkých kútov Latinskej Ameriky. Niet divu, že ponuky na konfrontáciu s dosiaľ nezdolanými Európanmi sa manažérovi Valentinimu množili z každej strany. Pred návštevou Kolumbie sa začala skloňovať aj Venezuela. Hoci z predstavenia v tejto destinácii napokon zišlo, bolo zrejmé, že termín návratu na Slovensko, pôvodne stanovený na 9. januára 1968, bude posunutý.

Zápasový prídavok zostal v Kostarike. „Manažér nám oznámil, že budeme hrať v San José aj tretie stretnutie. Je to vraj veľký úspech, pretože tu pobyt nepredĺžili ešte žiadnemu zahra-

ničnému celku. Vedeli sme, že nás chcú poraziť za každú cenu, iba meno súpera sme nepoznali,“ priblížil rýchlik zo Semerova Milan Navrátil. Nepodarilo sa to však ani ambicióznemu Municipalu Puntarenas (1:1).

V čase voľna si Trenčania nenechali ujsť kúpanie a slnenie neďaleko pobrežia Karibského mora. Útočník s reprezen-

tačnými skúsenosťami **Vojtech Masný** dodnes nezabudol na okázalú mestskú prehliadku koní, či prechádzky po parkoch s altánkami a živou hudbou.

Jedinú prehru v rámci desiatich previerok zaznamenala Jednota po príchode do Kolumbie. Nad jej sily bol slávny FC Millonarios z hlavného mesta Bogota (1:2). Ktovie, ako by vyznela celková bilancia, ak by Hojsík premenil päť minút pred koncom nariadenú jedenástku.

„Keď už tam zapískali penaltu, musela byť stopercentná,“ zdôraznil Béla Masný, ktorý sa so spoluhráčmi kolumbijským hosťom revanšoval hneď v nasledujúcom meraní síl proti Atlético Nacional v Medellín, v meste obávaného drogového kartelu.

S blížiacim sa návratom na rodnú hrudu čoraz hlasnejšie rezonovalo (ne)zotrvanie Michala Vičana pri kormidle tímu. Kouč podmieňoval predĺženie zmluvy, platnej do 1. februára 1968, ďalším dvojročným cyklom. Dôvodil, že žiadny tréner, ktorý má úspech, nepodpíše kontrakt na pol roka. Trenčianski funkcionári situáciu podcenili. Spoliehali na návrat **Karola Borhyho** z Kuvajtu, lenže toho legionársky chlebič ešte neo-

mrzel. Michala Vičana medzitým zlanáril Slovan Bratislava, s ktorým o rok získal Pohár víťazov pohárov...

Kolektív cítil, že odchodom lodivoda stratí na sile. Podľa Milana Navrátila sa v trenčianskej šatni po zápasoch na opačnom konci zeme gule pravidelne spievalo: „Miško náš, Miško náš, šedivú hlavu máš, zatiaľ dobre s nami, zakiaľ si ty medzi nami.“

Emócie prepukli pred záverečným zápasom. „Keď Čikel počas porady pripomenul, že hráme posledný raz pod Vičanom a máme bojovať aj za neho, Mišo vyšiel náhlivo na chodbu, kde mu po líkach stekali slzy ako hrachy,“ dodal.

Po remíze so Santa Fé sa Trenčania s Južnou Amerikou rozlúčili s bilanciou 4 víťazstvá – 5 remíz – 1 prehra. Domov sa vrátili 18. januára 1968. Pod vedením Dušana Čikela, resp. **Tibora Michalíka** im v jarnej časti došiel dych a na ligový trón zasadol trnavský Spartak.

www.sme.sk 06.02.2018

pomocná evidencia 067/1/2018

V utorok 20. februára sa v Kongregačnej sále Trenčianskeho múzea v Trenčíne konalo slávnostné uvedenie zborníka Trenčianskeho múzea v Trenčíne

do života. Podujatie sa uskutočnilo pri príležitosti vydania zborníka po takmer polstoročí.

Zborník do života uviedla **Miroslava Mazánová** z oddelenia školstva, kultúry, mládeže a športu Trenčianskeho samosprávneho kraja.

Podujatie svojim speváckym sólom otvorila hudobníčka **Lucia Briestenská**. Po jej vystúpení nasledoval ďakovný príhovor riaditeľa múzea a zároveň hlavného redaktora zbor-

níka **Petra Martiniska**. Tajomník redakčnej rady zborníka **Libor Bernát** na úvodné slová riaditeľa nadviazal stručným prezentovaním obsahu kolektívneho diela, po ktorom nasledovalo symbolické uvedenie diela do života hlinou z Trenčianskeho hradu, spolu s kolektívom prítomných autorov. Zborník obsahuje články z oblasti archeológie, histórie, histórie umenia či dejín 20. storočia.

www.muzeumtn.sk 21.02.2018

pomocná evidencia 097/1/2018

Sedemdesiate roky minulého storočia sa na Trenčianskom hrade vyznačovali významnými investíciami do archeologického výskumu.

Náhoda v roku 1973 zariadila, že tím pod vedením bývalej archeologičky Trenčianskeho múzea **Tamary Nešporovej**

objavil v priestoroch južného opevnenia hrob s desiatkami ľudských kostí. Pozostatky mužov, ktoré vtedy vykopali, skúmajú od roku 2016 v Prahe.

Podľa historika **Tomáša Michalíka** verejnosť o pomerne vzácnom náleze nevie nič, keďže výsledky výskumu doteraz nepublikovali.

„Išlo o nález čisto mužskej populácie. Boli to pomerne mladí muži, pravdepodobne členovia hradnej posádky, ktorá bola začiatkom 18. storočia

umiestnená na hrade. V súčasnosti múzeum spolupracuje s Národným múzeom v Prahe a Karlovou univerzitou na získaní ďalších informácií z kostrového materiálu,“ priblížil.

Predbežné indície podľa neho nie sú jednoznačné, naznačujú však, že hradných vojakov nemusel zabiť mor, ale iná choroba. Pravdu však dokážu až výsledky pražského výskumu, ktoré očakávajú v tomto roku. Ak by sa potvrdili dohady o morovom cintoríne, išlo by o výnimočný nález ako pre Trenčiansky hrad, tak pre samotné mesto.

„Morové cintoríny sú charakteristické tým, že ľudia sa v nich pochovávali masovo a mimo centra mesta. V tomto prípade boli kostry uložené zrejme v narýchlo zhoblovaných rakvách, čo dokladajú početné nálezy železných klinčov.

Na mieste našli aj drobné, predovšetkým sakrálne medailóniky datované do prvých dvoch dekád 18. storočia,“ ozrejmil Tomáš Michalík s tým, že o morovom cintoríne sa hovorí aj kvôli nálezu vrstvy vápna nad pochovanými telami.

„Vápenatú vrstvu možno chápať ako doklad veľmi rýchlej a pomerne účinnej dezinfekcie,“ upozornil.

Podľa historika bol začiatok 18. storočia v Trenčíne veľmi

hektický. Prebehlo posledné veľké stavovské protihabsburské povstanie a mesto bolo viac ako štyri roky obliehané.

Trenčín nakrátko povstaleckí vojaci obsadili, hrad sa im dobyť ale nepodarilo. „Prebehlo niekoľko

morových rán, niektoré z nich boli až po potlačení povstania. Počas jednotlivých rán zomrelo od zopár stoviek po tisíc ľudí,“ dodal Tomáš Michalík.

Jedným z účastníkov vykopávok medzi rokmi 1973 až 1974 bol archeológ **Jaroslav Somr**.

Vtedy 17-ročný študent stavebnej priemyslovky brigádoval počas letných prázdnin na Trenčianskom hrade.

„O archeológii som sa zaujímal od mlada. K cintorínu sme sa dostali náhodou, v Južnom opevnení sa mal zachrániť jeden domček. Tak sme v jeho blízkosti urobili sondu a v hĺbke asi 40 až 50 centimetrov sme narazili na tieto kostry. Bolo zaujímavé, že to neboli hroby samostatné alebo uložené vedľa seba. To už dávalo podnet, že to muselo byť niečo rýchle – možno epidémia,“ zaspomínal si Jaroslav Somr.

Ako pokračoval, pri ľudských pozostatkoch objavili krížiky, medailóny a železné klince dokladajúce pochovanie niektorých diel v drevených truhlách.

„Všetci boli mužského pohlavia a to svedčí o tom, že buď to boli vojaci posádky, alebo na hrade prepukla nejaká choroba. Kostí boli v dobrom stave, muži to museli byť mohutní a merali asi 190 centimetrov,“ prekvapil archeológ.

www.sme.sk 21.03.2018

pomocná evidencia 144/1/2018

Trenčín a aj Trenčianskemu hradu sa dostala pocta, ktorú si skutočne zaslúži! Celé aprílové číslo Historickéj revue, populárneho mesačníka zameraného na históriu, je venované práve mestu Trenčín.

V časopise sa, okrem iného, dozviete aj to, ako vyzeralo mesto a jeho okolie v časoch neandertálcov a lovcov mamutov, aké sú počiatky Trenčianskeho hradu, informácie o realizovanom archeologickom výskume Mierového námestia, ale aj o Matúšovi Čákovi, významných trenčianskych rodoch v 17. storočí či trenčianskych jezuitoch.

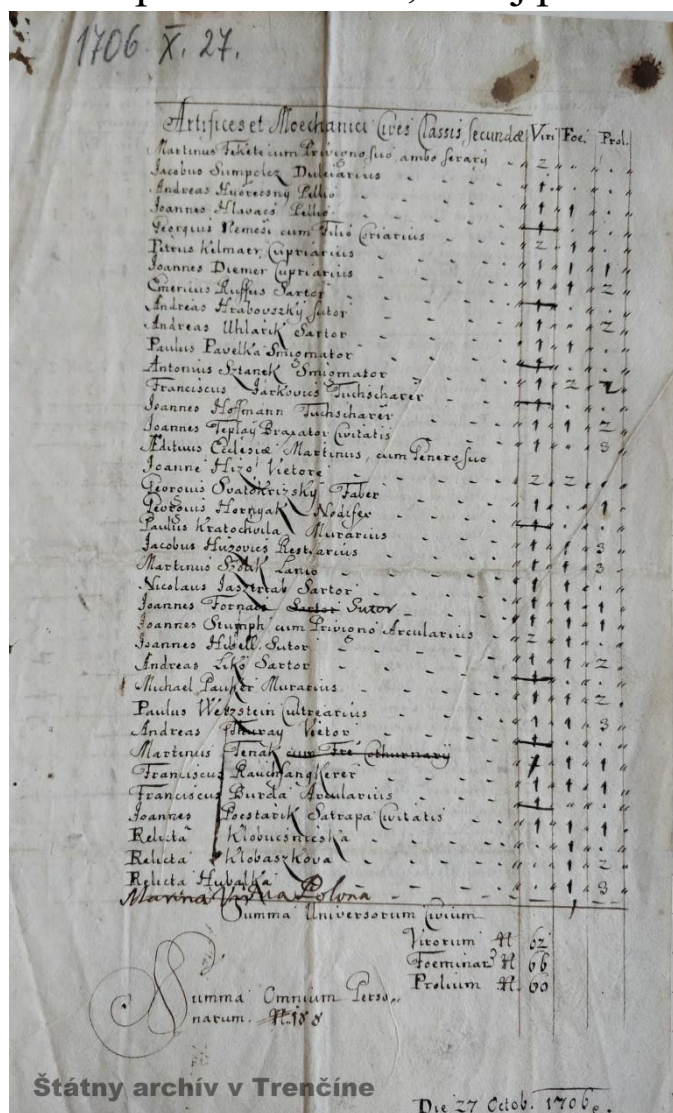
Pracovníci Trenčianskeho múzea **JUDr. Mgr. Tomáš Michalík, PhD.** a **PhDr. ThMgr. Libor Bernát, CSc.** boli oslovení pri príprave tohto čísla a ich príspevky predstavujú jeho významnú časť. Viacero príspevkov ďalších autorov je do-

plnených podkladmi z múzea. Svojimi článkami do aprílového čísla revue prispeli aj bývalí zamestnanci múzea **PhDr. Vlastimil Hábl** a **PhDr. Milan Šišmiš st.**

Veríme, že podobných príspevkov a publikácií o Trenčíne bude stále pribúdať.

www.muzeumtn.sk 11.04.2018
pomocná evidencia 194/1/2018

V tomto roku si pripomíname viaceré významné výročia nielen pre Slovensko, ale aj pre naše mesto. Medzi nimi zaujíma

svoje miesto aj pomerne dôležitý rok 1708. Pamätným sa stal nielen pre Trenčín, ale aj jeho okolie.

Rákociho vojaci pustošili v širšom okolí Trenčína, napríklad v Ilave vyhorelo takmer celé mestečko, v Dubnici padol za obeť tamojší kaštieľ a jeho vtedajší majiteľ **Mikuláš Illésházy** bol nútený zo svojho pohodlného sídla utiahnúť sa na Trenčiansky hrad.

Mesto Trenčín hlboko zasiahli celouhorské udalosti, ktoré mali svoj začiatok v roku 1703, keď vrcholili negatívne nálady uhorskej šľachty v otvore-

nom konflikte – poslednom a najmasovejšom protihabsburskom povstaní na čele s Františkom II. Rákocim. Už začiatkom

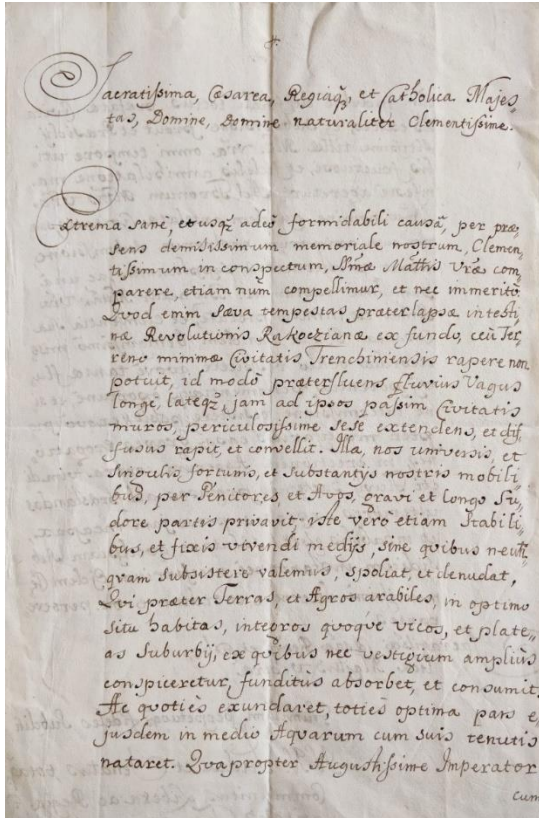
roka 1704 bolo mesto prechodne obsadené jeho posádkou a cisárski vojaci sa stiahli na Trenčiansky hrad.

S kurucmi sympatizovala aj evanjelická časť obyvateľstva, ktorá v tom čase tvorila v meste stále väčšinu. Neváhala otvorene sa pridať na ich stranu, vidiac tak pre seba možnosť nielen obnovenia náboženskej slobody, ale aj možnosť voľby nového richtára pochádzajúceho z radov evanjelického patriciátu. Spôčiatku kurucké vojsko mesto obsadilo len prechodne. Po vojenských akciách boli nútení ho opustiť, naďalej sa však zdržiavali na jeho predmestiach, prepadávali zásobovacie oddiely, ostreľovali a obliehali mesto.

Z uvedeného dôvodu Trenčín zažíval obdobie dlhodobého úpadku. Blokády sa len výnimočne striedali s chabým zásobovaním pri ktorom najviac trpelo miestne obyvateľstvo. Cisársky generál Hurly si navyše uzurpoval rozličné mestské regálne práva ako čapovanie vína a piva, výsek mäsa a pod., čím značne ochudobnil príjmy mesta. Sprievodným javom blokad boli úmrtia v dôsledku podvýživy a rôznych chorôb, ktoré výrazne znižovali demografickú krivku v meste.

Hospodársky úpadok pomerne dramaticky vyvrcholil v roku 1708. Dňa 14. mája v dôsledku veľkého požiaru padlo za obeť prakticky celé mesto. Celkovým škodám napomáhal aj silný vietor, a tak sa požiar rozniesol až na trenčianske predmestie. V centre mesta vyhorela radnica, kolégium jezuitov s kostolom, obe mestské brány a takmer všetky meštianske domy. Po požiaroch sa dovtedy chabá logistika zásobovania mesta natolko zrútila, že hlad začala pociťovať aj hradná posádka.

Vyvrcholením útrap trencianskych obyvateľov bola bitka pri Trenčíne, na poli neďaleko Trenčianskej Turnej, kde generál Berčeni zhromaždil vyše 15-tisícové povstalecké vojsko. Tomu

Prosby Trenčanov zaslané cisárovi po povodni v r. 1709.

čelilo síce počtom menšie 9-tisícové, ale dobre vycvičené jazdecké vojsko. Bitka, ktorá sa odohrala medzi oboma tábormi 3. augusta 1708, trvala síce len tri hodiny, znamenala však pre kurucké vojsko zdrvivú porážku, keď zahynula päťina povstalcov. Ostatní kuruci boli buď zajatí, alebo sa rozutekali.

Tak sa skončila viac než štyri roky trvajúca blokáda mesta, avšak útrapy miestnych obyvateľov sa zďaleka neskončili. Na jar v roku 1709 bol veľkou povodňou zničený drevený most a v nasledujúcom roku takmer

1000 ľudí podľahlo morovej epidémii. Podľa súpisu miestneho obyvateľstva sa v roku 1711 nachádzalo v kráľovskom meste Trenčín len okolo 1071 obyvateľov. Mesto dostalo na obdobie 10 rokov oslobodenie od platenia daní a kráľovský dvor mu poskytol aj sumu 10 tisíc zlatých na obnovu hospodárskeho života

V období posledného protihabsburského povstania (1703 – 1711) bolo mesto zdecimované. Najviac citelný bol hospodársky úpadok, no citelný je aj výpadok písomnej agendy vtedajšej mestskej administratívy.

www.trencin.sk 09.05.2018

pomocná evidencia 279/1/2018

Trenčianska fotografka **Mária Holoubková – Urbasiówna** sa popri ateliérovej tvorbe venovala produkcii vlastných foto-

Masarykovo námestie počas úpravy ciest v rokoch 1927 – 1928.

pohľadníc nielen z Trenčína, ale aj širšieho okolia. Zachované fotografie a správy v miestnej tlači nám podávajú zaujímavé informácie aj ohľadom rekonštrukcie Mierového (Masarykovho námestia).

Správy z miestneho týždenníka *Trenčan* z dvadsiatych rokov 20. storočia hovoria o hygiene a nelichotivom estetickom dojme z Mierového (vtedy Masarykovho námestia), Štúrovho námestia a Palackého ulice, ktoré boli každodenným problémom čoraz viac rozrastajúceho sa mesta. To sa zmenilo koncom dvadsiatych rokov, kedy došlo k úpravám na Mierovom (Masarykovom) námestí aj Farskej ulici. Prezentované fotografie zo Štátneho archívu v Trenčíne pochádzajú z tvorby trenčianskej fotografky Márie Holoubkovej – Urbasiówny.

Prvá fotografia zachytáva pohľad na Farskú ulicu, kde sa v zadnej časti nachádza reklamný pútač na fotoateliér samotnej fotografky Márie Holoubkovej – Urbasiówny. Muži v popredí nie sú na fotografii náhodne. V kňazskom odevu máme

zachyteného trenčianskeho starostu **Rudolfa Misza** (1924 – 1928) a pracovníkov mestského úradu zodpovedných za prevedenie úprav: A. Marákyho a E. Blažeka.

Na ďalších fotografiách Mierového námestia máme tieto osoby opäť zachytené. Predpokladáme, že fotografie vznikli v ten istý deň a iniciátorom vzniku fotografií bol samotný starosta Misz, resp. jeho pracovníci, aby zdokumentovali vtedajší stav úprav. Na fotografiách Mierového námestia popri úpravách vidíme aj nearanžovanú skupinu ľudí, ktorý sa venujú svojim každodenným činnostiam, či už je to predaj tovarov, alebo starostlivosť o svoje výklady. Pohľad na bývalý mestský dom len potvrdzuje vtedajšie dlhodobejšie plány Mestského

úradu riešiť technický stav a kapacitné možnosti pre zamestnancov úradu. Na poslednej fotografii je možné vidieť komunikácie už po úpravách – dláždení námestia. Prezentované fotografie sú jedinečným archívny dokumentom,

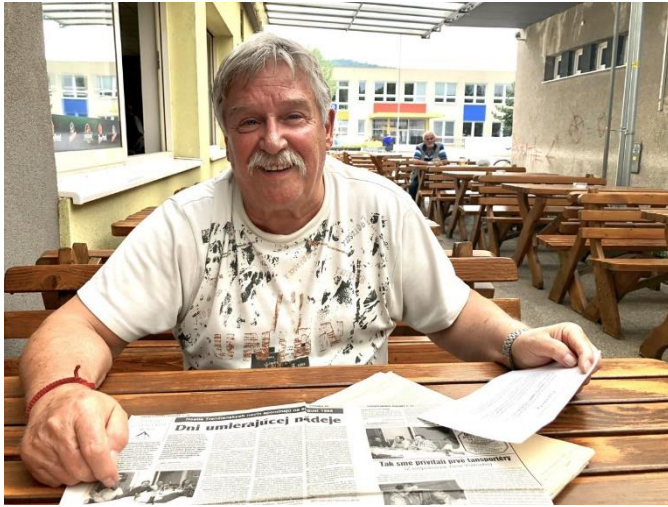
zachytávajúce nielen premeny mesta Trenčín, ale aj život jeho obyvateľov.

www.trencin.sk 18.05.2018

pomocná evidencia 304/1/2018

Augustové udalosti v roku 1968 zasiahli do života všetkých. Aj zdanlivo jednoduché formy občianskeho odporu mali počas nasledujúcich rokov normalizácie veľký význam a ovplyvnili životy ľudí.

Ján Žitňan má dnes 75 rokov. Narodil sa v Kežmarku, v päťdesiatych rokoch sa s rodinou prisťahovali najskôr do

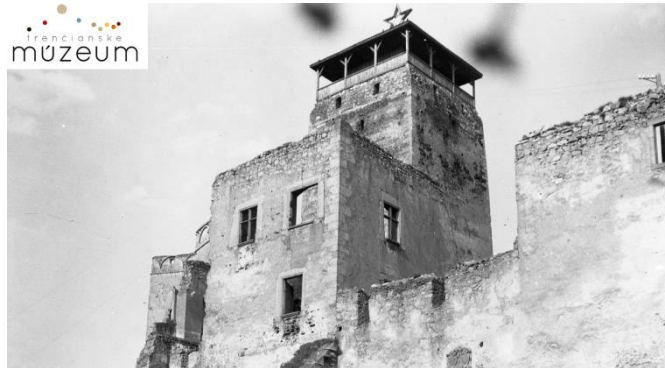

Trenčianskej Teplej a potom do Trenčína. Vyučil sa v odevných závodoch ako brusič kovov, kde ho ako vzorného učňa navrhli na členstvo v komunistickej strane. Do strany ho prijali počas vojenskej služby.

„Po vojne som zostal robiť v odevných

závodoch, robil som na brúske kovov. Mal som na starosti aj pokladňu straníckej organizácie, už tam som postrehol, že robotníci poctivo platia stranícke známky, a ako ťažko dostať peniaze od vedúcich pracovníkov. Nepáčilo sa mi to, preto som prichádzal s vrchnosťou do prvých konfliktov,“ spomína na šesťdesiate roky Ján Žitňan.

trenčianske
múzeum

O svojich skúsenostiach, rodinkárstve a úzkej skupine ľudí, ktorá v podniku rozhodovala takmer o všetkom, neskôr otvorene porozprával na jednej besede denníka Smena, z ktorej záznam vyšiel v novinách. Po návrate z vojenského cvičenia ho preto v roku 1968 preradili na iné miesto.

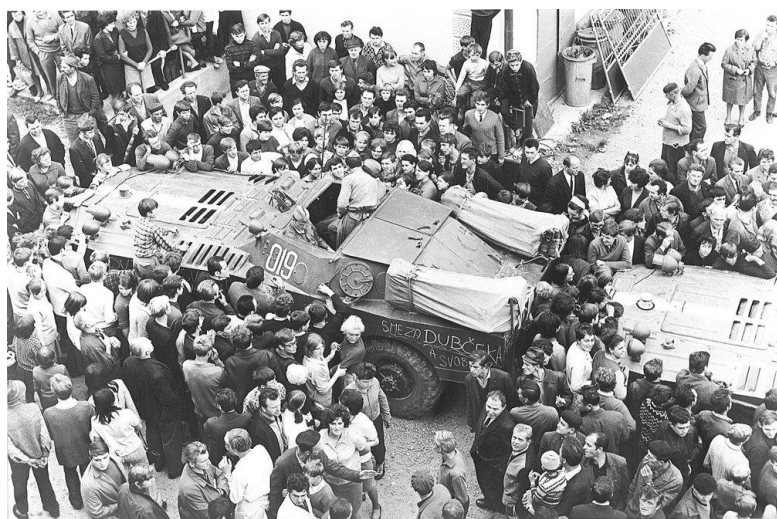
„Napriek tomu to bol pre mňa taký normálny život. V roku 1968 som bol druhý rok ženatý, čakali sme dieťa. Už predtým sa zdalo, že režim trochu uvoľňuje opraty, vyzeralo to nádejne, že povolia mladým remeselníkom nejaké ústupky, že sa čosi otočí. O politiku som sa však ako mladý človek nejak špeciálne nezaujímal,“ hovorí Ján Žitňan.

Pamätný 21. august ho zastihol v byte na Sihoti. „Do odevných závodov som chodil na motorke alebo na bicykli. Išiel som ráno pred šiestou okolo „Okruhu“, videl som tanky, hovorím si, Kristepane, čo sa tu deje? Na chvíľu som sa zastavil, videl som mladých, špinavých vojakov, ako tam sedeli na tankoch, ľudia po nich kadečo vykrikovali,“ spomína Ján Žitňan.

Príchod tankov zastavil prácu v odevných závodoch.

„Ľudia síce zapli stroje, akože sa začalo pracovať, ale nikto nič nerobil. Vytvorili sa debatné krúžky, všetci živo diskutovali a rozoberali, čo sa stalo. Medzitým, ani neviem ako a kto, ale

niekto povedal, že hentá veľká červená hviezda nad kotolňou, čo tu na nás svieti. Povedal som, tak ju dáme dole, no a čo? Zavolať som ešte dvoch chalanov, vyšli sme hore na strechu. Mali sme aj

strach, bolo to vysoko, hviezda bola veľkou dominantou odevných závodov, v noci aj svietila. Elektrikár to odpojil, my sme ju odmontovali a zhodili dolu na kopy uhlia,“ povedal.

Samotnú udalosť v ten deň ani nasledujúce podľa neho nikto neriešil.

„Padla jedna hviezda, pre mňa to skončilo. Bol som si istý, že nás pri tom nikto nevidel. Vôbec som nad tým ďalej nerozmýšľal, že by som sa bál, čo bude, vôbec nič. Keď nad tým spätne rozmýšľam, bolo to nebezpečné, v meste boli vojaci, pokojne nás mohol nejaký snajper zastreliť, boli sme tam ako vrabce na streche. To si však človek domyslí až potom.“

Ján Žitňan o niekoľko mesiacov zmenil prácu, dôvodom nebola akcia z augusta. Keď o niekoľko mesiacov prišiel do odevných závodov pozrieť

bývalých kolegov, dozvedel sa, že niekto sa chodí vypytovať na zhodenú hviezdu, kto ju zhodil a čo sa s ňou stalo.

„Prešli asi dva roky a naraz bum. Polícia, výsluchy, vyšetrovačka. Dozvedel som sa, že nás udal ten elektrikár, čo tú hviezdu odpájal. Nastali zlé časy. Bol som asi dva-trikrát na výsluchu, zažil som nepríjemný psychický teror. Nič som nezapieral, priznal som sa, áno, spravili sme to, dali sme hviezdu dole. Nemali sem chodiť, na čo sem prišli?“ spomína dnes Ján Žitňan.

Po troch súdnych pojednávaniach dostali traja mladíci, ktorí päťcípu hviezdu zhodili, štyri mesiace väzenia za hanobenie štátu svetovej socialistickej sústavy a jeho predstaviteľa a poškodzovanie majetku v socialistickom vlastníctve.

„Mňa označili za vodcu skupiny. Doma som mal v tom čase už dve malé deti, boli to ťažké chvíle. Našťastie, manželku táto udalosť v práci neovplyvnila, doplatila na to však moja sestra, ktorá bola riaditeľkou Detského domova v Piešťanoch. Vyho-

dili ju, pretože zamlčala to, že ja som bol odsúdený,“ povedal Ján Žitňan.

Zhodenie hviezdy dnes napriek všetkému neľutuje.

„Stálo to za to, bola to životná skúsenosť, že som sa rozhodol niečo s tým spraviť,“ uzavrel Ján Žitňan.

www.sme.sk 21.08.2018

pomocná evidencia 563/1/2018

Nebyť Gorbačova, asi by ma vyhodili z armády. Už v roku 1985 sme sa rozprávali o takých témach, že bežný človek by riskoval aj väzenie.

Takto spomína na uvoľnenie atmosféry pred revolúciou jedna z jej menej známych tvárí: generálmajor **Svetozár Naďovič**, ktorý sa podieľal na odsune okupačných vojsk z územia Československa.

Máme správnu adresu, sme v správnej obci, ale navigácia nás s fotografom Braňom hádže úplne mimo. Pochybovačne sa pozeráme na mladých ľudí na autobusovej zastávke a napokon sa odhodláme na otázku.

„Neviete nám, prosím, poradiť, kde by sme našli pána Naďoviča?“ spýtame sa s malou dušičkou.

„To je taký starší pán, však?“

„Áno,“ prikyvujeme zborovo.

Na počudovanie dostávame na meter presné inštrukcie a o minútu parkujeme pred cieľom výpravy.

Po krátkom zvonení sa cez dvor malého rodinného domu v Trenčianskych Stankovciach svižným krokom blíži k bráne pán domu. V letnej uniforme nám otvára generálmajor Svetozár Na-

d'ovič. Napriek svojmu úctyhodnému veku a stupňujúcej sa horúčave nás víta s úsmevom, plný energie.

„Nevyzúvajte sa a pod'ťe za mnou,“ dostávame prvý „rozkaz“. Úzkou predsieňou prechádzame okolo kuchyne, kde sa od rána usilovne pracuje. Na stole sú plné misy sliviek, ktoré čoskoro povýšia na lekvár. V rýchlosti sa pozdravíme posádke kuchyne.

Spočinieme v „obývačke.“ Je však minimálne neprístojné ju tak nazývať.

Na stenách sú obraz Trenčína, impresionistické maľby pravoslávnych vežičiek, ale aj Martin Benka. To je tá „chudobnejšia“ polovica miestnosti. V tej druhej je zreteľná duša nášho hostiteľa – desiatky kníh v dvoch veľkých knižniciach, meč pripomínajúci Excalibur, šable, dýky z Indie, historické fotografie, medaily aj strieborný tanier.

Nedostávame sa k slovu. Ani nám to neprekáža. Dostávame exkurziu zadarmo, s nemým úžasom počúvame o pôvode predmetov okolo nás. Medzi knihami nás sleduje busta Hviezdoslava a z rohu si nás na maľbe zamračene premeriava Napoleon. Chvíľami zabúdame, prečo sme sem vlastne prišli. Nestihneme sa ani spamätať a generálmajor Nad'ovič nás skúša z dejepisu. Obaja sme nadšenci, ale v určitých fázach sa už potíme a tipujeme. Správne sme identifikovali obraz bitky pri Viedni, mali sme menšie problémy s pražskou defenestráciou.

Sadáme si tvárou v tvár za konferenčný stolík.

„Teraz to vyzerá, že s nami budete rokovať nekompromisne ako s Rusmi,“ vtipkujeme.

exkurziu zadarmo, s nemým úžasom počúvame o pôvode predmetov okolo nás. Medzi knihami nás sleduje busta Hviezdoslava a z rohu si nás na maľbe zamračene premeriava Napoleon. Chvíľami zabúda-

„Vás budem šetriť,“ usmieva sa veterán kútikom úst.

Vraciame sa k dňom, ktoré formovali našu históriu, úsmevy nám postupne slabnú.

„Bolo to pre mňa niečo nepochopiteľné, bol to šok,“ spomína na augustové udalosti spred 50 rokov. „Boli sme s manželkou v Trenčíne, dcéra mala vtedy jeden rok. Obaja sme mali dovolenku. Celý týždeň som sa z toho nevedel spamätať.“

Po invázii takmer okamžite vyrazil na Veliteľstvo východného okruhu. Pýtal sa, či má nastúpiť k posádke v Leviciach. Operácia Dunaj už bola v plnom prúde. Povedali mu, že to nemá veľký zmysel.

Keď o pár dní (26. augusta) prišiel do kasární v Leviciach,

pochopil prečo. Boli obkľúčené tankmi. Jeden z nich parkoval aj pri bráne. Jeho hlaveň slúžila ako improvizovaná záhora. Ak ste chceli dnu, strelec vo vozidle ju musel zdvihnúť.

Nevedeli, čo robiť. Nešlo o Sovietov, ale Maďarov. Veľa rozkazov, ktoré prichádzali od najvyššieho velenia, bolo pritom namierených len na Rusov. O ostatných vojskách zo začiatku ani slovo.

„Nemohli sme cvičiť, neradno chodiť do kasární. Boli agresívni a stále nás obmedzovali. Nechcem ich však maľovať jednotvárne. Napríklad jeden major menom Horváth sa dlho neohrial. Od začiatku bol proti invázii a čoskoro ho odvolali,“ spomína.

Situácia bola v oblasti príliš napätá. Niektorí ľudia si ešte pamätali, ako prišiel do Levíc Horthy na bielom koni (maďarský líder počas II. svetovej vojny, pozn. autorov).

Popri strachu a hrôze si Nad'ovič s trpkým úsmevom spomenie aj na historický paradox. Maďarské tanky, ktoré vtrhli do Československa, kúpili od nás. Vyrobili ich v Martine.

Strach mali aj votrelci. Mnohí netušili, čo čakať. Pri prechode mostom pri Šahách prechádzali popri sebe až tri stroje. Jeden z nich to potme nezvládol a spadol do Ipľa. Zahynuli štyria vojaci.

Nad'ovič zalomí rukami. Armáda vraj bola bezmocná, nedalo sa veľa spraviť: „Robil sa skôr ľahký, pasívny odpor. Rešpektovali sme rozkaz od Svobodu aj Dzúra, aby sme nezasahovali. Veď sme neboli hlúpi. Poznáme príbeh rytiera dona Quijota de la Mancha. Nemali sme ilúziu, že by sme niečo dokázali.“

Keď prišli agresori, mal 29 rokov. Nedávno absolvoval Vojenskú akadémiu v Brne ako strojní inžinier na Fakulte tankovej a automobilovej techniky. Vstúpil do strany, lebo mu naznačili, že ďalej je to azda jediná možná cesta. V armáde sa etabloval pomerne dobre, bez ohľadu na to, že sa nikdy nebál, čo vyriekne nahlas. Dostalo ho to neraz do problémov.

Počas normalizácie ho ako „mladé ucho“ poslali študovať aj do Moskvy. Z Československa tam išla skupina ďalších poslucháčov. Boli medzi nimi rôzni ľudia. Prívrženci režimu, ľudia s neutrálnym alebo kritickým postojom, aj donášači. Jeden z nich na neho napísal rozsiahly spis až s 24 stranami.

V armáde ale panovala celkom dobrá súdržnosť. Keď dostal minister národnej obrany spis aj podnet na jeho odvolanie, zmietol ho zo stola. „Nepodpísal to a dal tak kontrarozviedke poriadnu facku,“ spomína po rokoch.

Aj kritika mala rôzne formy a rôznu mieru tolerancie. „Nemohli ste Rusovi do očí povedať, že je okupant. Veľa z nich by sa urazilo. Napríklad taký Eduard Vorobjov (velil okupačným vojskám v poslednej fáze pred odchodom z krajiny, pozn. autorov). Jeho otca zabili fašisti vo Veľkej vlasteneckej

vojne. Tak si on predstavoval okupantov: esesákov, ktorí vraždia a vypaľujú dediny,“ hovorí.

Po revolúcii si všetci mysleli, že veci pôjdu hladko. Rusi k nám prišli za pár hodín, tak za pár dní sa hádam budú aj pratať. Žiadali to už aj mnohí demonštranti na námestiach. Realita bola ale úplne o niečom inom. Bola by to predsa veľká logistická operácia obrovského zoskupenia, ktoré sa tu zabetónovalo na viac ako dve desaťročia.

Sovietske velenie preto prichádzalo ešte s ustrelenejšími časmi: vraj sa poberú tak do desiatich, možno do piatich

rokov. Václav Havel chcel uplatniť pravidlo „do roka a do dňa“. Napokon ale opäť zvíťazila matematika. Viacero expertov vrátane Nad'oviča vypočítalo, že by sa to dalo urobiť za približne 1,5 roka. Tak aj bolo.

Rusom sa veľmi odchádzať nechcelo. Sovietsky zväz sa rozpadal a trápili ho vlastné problémy, výrazne mu kolabovala ekonomika. Ak by sa viac ako 100 tisíc vojakov s rodinnými príslušníkmi vrátili do krajiny, niekde musia bývať a fungovať. Taká infraštruktúra sa môže budovať roky.

Nad'ovič chodil aj na inšpekcie, aby videl, ako ich plán vyzerá v praxi. Rusi sa veľmi neponáhľali, často pri transportoch poškodzovali súpravy a komplikovali život svojmu okoliu. Napriek všetkým problémom napokon opustil Československo posledný vojak 27. júna 1991.

Keď príde reč na **Michaela Kocábu**, hneď sa na jeho tvári zračí úsmev.

Majkl sem, Majkl tam, inak mu ani nepovie.

„Pane generále, já jsem v černém oblečku, mám dlouhé vlasy, ale nejsem ani feťák, ani alkoholik,“ parafrázuje Nad'ovič svojho dlhoročného priateľa.

Spýtali sme sa ho, či mu neprekážalo, že odsun vojsk dostal na starosť človek, ktorý bol laik. Mal dohliadať na obrovskú logistickú operáciu. Bola to predsa výzva aj pre skúseného armádneho matadora ako Nad'ovič.

„Keď som sa s Michaelom Kocábom stretol, vedel som, že to pôjde ako po masle. Mal výbornú výchovu, skvelú hlavu a rešpekt. V politike bol predsa de facto muž číslo 2, hneď po Havlovi. Mal jednoducho ťah na bránu. Keď bolo treba, zdvihol telefón a stovky ľudí po pár slovách menili svoje plány,“ spomína.

Zostali kamarátmi aj dlho po misii, ktorou ich poveril štát. Nedávno bol Nad'ovič na pohrebe Kocábovho otca.

„Česi veľmi nemusia Slovákov,“ rozrozpráva sa opatrne,

Zľava Michael Kocáb, Eduard Vorobjov a Svetozár Nad'ovič.

„ale mám na mysli blbcov. Keď vidia, že nie ste mimo, že máte prehľad, vážia si vás. Kocáb to dokonca povedal v jednom rozhovore pre televíziu – vraj nebyť Nad'oviča a Ducháčka, nevedel by si predstaviť, čo

očakávať od československej armády.“

Rockerovi Kocábovi vraj imponovalo najmä to, že sa mohli rozprávať o divadle, kultúre, hudbe aj politike. Odbúrali tak akékoľvek predsudky o armáde v tých časoch. Jej podpora bola pritom veľmi dôležitá aj v čase Nežnej revolúcie. Disidenti navštívili niekoľkých najvyšších veliteľov, ktorí im bez okolíkov sľúbili lojalitu počas vrcholiacich spoločenských zmien.

Pri Havlovi aj Dubčekovi uznáva niektoré nedostatky ich pôsobenia, ich obraz si však uchováva namaľovaný vlastnými spomienkami na oboch. Spomína len v dobrom. Kým žili, ani oni naňho nezabudli. Ved' aj od nich dostal poverenie vypo-klonkovať okupantov z vlasti, čo splnil do bodky.

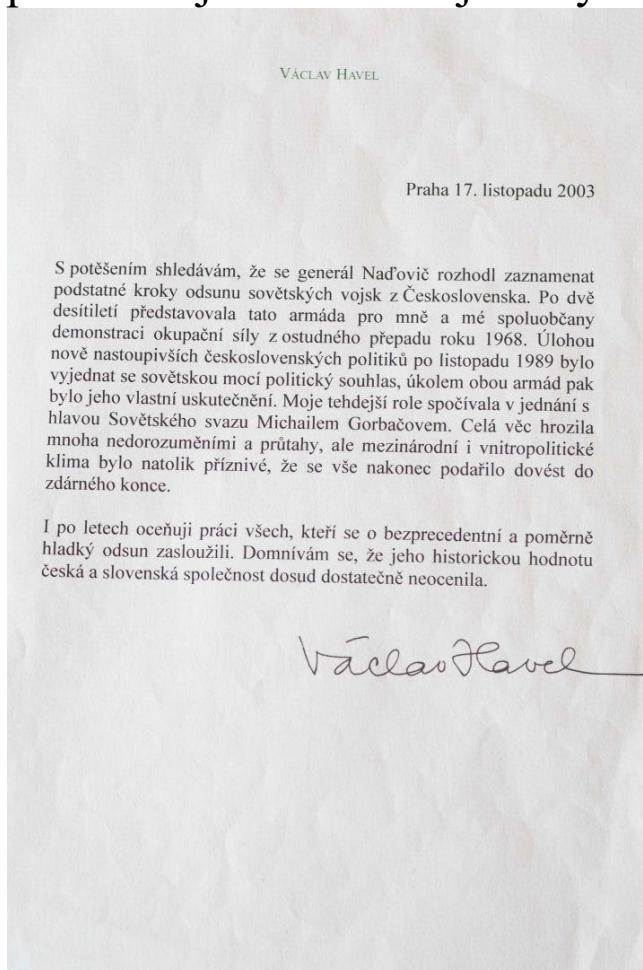
Nad'ovič opakovane prejavuje svoj zmysel pre spravodlivosť. Patril síce medzi ľudí, ktorí si povedali svoj názor, a neraz sa za to ocitli v problémoch, ale vždy sa snaží pozerat' na problém aj očami druhej strany. Tvrdí, že dokáže pochopiť, ako

sa mohli cítiť tisíce vojakov, kým vtrhli do Československa.

V podobnej pozícii bol raz aj on. Na fotke z ulíc krátko po invázii ukazuje prstami na sovietskych vojakov, mnohých nazýva deťmi. Rozhorčí sa, keď si pomyslí na ľudí, čo to všetko vymysleli, z ticha a teplúčka svojej kancelárie posielali mladých, často ničnetušiacich regrútov do zbytočného konfliktu.

„Keď som mal 22 rokov, myslel som si, že budem bojovať v 3. svetovej vojne.

V roku 1961 vrcholila berlínska kríza. Chruščov celú situáciu zbytočne hrotil. Uviedli nás do pohotovosti,“ spomína zamračene. Slúžil vtedy v Jihlave a bol veliteľom tankovej roty (10 tankov, 42 vojakov). Jeden deň im rozkázali nasadnúť a mali manévry pri hraniciach s Nemeckom.

„Bola to celá divízia, 300 tankov v plnej výzbroji, kúsok od Znojma. Vtedy som napísal list na rozlúčku a myslel som si, že to bude peklo. Boli sme deti. Bohvie, ako by sa správali k nám, keby sme vtedy prekročili hranice,“ zamýšľala sa. Vždy vraj rozlišoval presvedčených okupantov a vojakov, ktorí iba plnili nezmyselné rozkazy. Považuje to za osobný boj každého človeka so svojim svedomím. Spomína na prvého človeka, ktorého videl zomierať. Nemecké jagdkommando pred jeho očami popravilo na Myjave muža v lese neďaleko kopaníc, kde vtedy bývali.

Hnevá sa na svoju pamäť. Hovorí o jednom z desiatich božích prikázaní, no vstáva od stola, aby ho správne prečítal z biblie. „Nevypovieš krivé svedectvo voči svojmu blížnemu. Podľa tohto sa riadim. Nehovorím, že ja som nikdy v živote nepochybil. To azda každý. Najväčšie umenie je mať svedomie. Musím sa vedieť zamyslieť nad sebou a povedať si: Preboha, toto som urobil zle,“ filozofuje s nami niekoľko minút.

www.aktuality.sk 23.08.2018

pomocná evidencia 569/1/2018

Na malom nádvorí v budove Trenčianskeho múzea, ktoré slúži aj ako parkovisko, sú už desiatky rokov odložené časti súsošia generála Milana Rastislava Štefánika. To pôvodne stálo vedľa základnej umeleckej školy na mieste, kde je dnes fontána. Začiatkom päťdesiatych rokov ho na príkaz komunistov odstránili. Zachovala sa len Štefánikova busta a spomínané pieskovcové torzá dobrovoľníkov a slovenskej rodiny, ktoré stáli vedľa nadživotnej sochy generála Štefánika.

Myšlienka postaviť v Trenčíne sochu M. R. Štefánika vznikla už v tridsiatych rokoch so zámerom dôstojne osláviť 20. výročie samostatnosti Československej republiky. Pôvodne mala stáť nadživotná socha M. R. Štefánika oproti budove krajského súdu.

„Napokon vybrali miesto oproti hotelu Tatra na mieste, kde je dnes fontána,“ povedala trenčianska historička **Janka Karlíková**.

líková.

Autorom osem metrov vysokého súsošia bol akademický sochár **Jozef Pospíšil**. V Trenčíne je známy ako autor sochy **Ľudovíta Vladimíra Riznera** v mestskom parku alebo sochy **Karola Štúra** na evanjelickom cintoríne v Trenčíne alebo tiež pamätníka obetiam 1. svetovej vojny v Trenčianskych Tepliciach.

„Na objednávku vytvoril aj sochu Štefánika s rodinou a slovenskými legionármi. Dielo

postupne dokončoval v rokoch 1938 – 1939. Pod vplyvom vojensko-politických udalostí tej doby však dielo slávnostne odovzdali až v roku 1946 mestu Trenčín. Po stranách hlavného pylónu so Štefánikom v nadživotnej veľkosti bolo pieskovcové súsošie so slovenskou rodinou a troma legionármi v ruskej, francúzskej a talianskej uniforme,“ povedala Janka Karlíková.

O pár rokov však prišiel čas zatracovania pamiatok a mena M. R. Štefánika aj do Trenčína.

„Okresní funkcionári Komunistickéj strany a MNV v Trenčíne sa postarali, aby súsošie zmizlo z očí Trenčanov. V

noci na 4. apríla 1953 nechali súsošie zdemolovať. Prišiel bager a zhrození Trenčania videli, ako bronzovú sochu odvážajú do kovo-šrotu,“ skonštatovala historička. Socha M. R. Štefánika bola roztavená a torzá kamenných sôch legionárov a slovenskej rodiny sú uložené na nádvorí Trenčianskeho múzea.

Zo sochy sa zachovala len Štefánikova hlava vďaka odvahe dvoch bratov z Mníchovej Lehoty. **Ľudovít Hrnčiar** pracoval ako vedúci Zberných surovín v Trenčíne. Na príkaz vedenia komunistickej strany museli súsošie zlikvidovať. Jeho dcéra **Alena Červeňanová** si na udalosti, ktoré nasledovali, spomína z otcovho rozprávania.

„Pozrel sa na tú sochu a prišlo mu to ľúto. V noci sadol na motorku, prišiel do zberných surovín za strážnikom, ktorý strážil areál, priniesol mu fľašku, porozprávali sa a trochu ho pripil. Zobral hlavu Štefánika, zabalil do vreca a išiel domov,“ povedala Alena Červeňanová.

Keď však na druhý deň chceli zobrať sochu na roztavenie, zistili, že hlava chýba.

„Bolo okolo toho veľké haló, otec sa preľakol, že to asi nemal robiť. Chytrý išiel domov a hlavu skryl hlboko do studne,“ spomína jeho dcéra.

„Naozaj prišli k nám hľadať hlavu, ale nenašli ju, do studne nepozreli. Otcovi to stále vrtalo v hlave, bál sa, či sa nevrátia a nepozrú aj do studne. Neskôr ju teda vytiahol a zakopal veľmi hlboko v záhrade pod strom. Tá hlava tam potom bola veľmi dlho. Vykopal ju až o niekoľko rokov neskôr, keď to prestalo byť nebezpečné. Hlavu sme potom mali v pivnici, chodila som sa tam s ňou hrať,“ povedala.

Jej otec po páde režimu napísal list **Alexandrovi Dubčekovi**, že má bustu Štefánika.

„Ten mu odpísal, otca neskôr dokonca odmenili za záchranu busty, nakoniec ju odovzdal,“ dodala Alena Červeňanová.

Kópiu torza uchovanej hlavy napokon použili pre nový pomník M. R. Štefánika. Ten odhalili 1. septembra 1990 v mests-

kom parku, neďaleko od miesta pôvodného súsošia.

„Fragmenty zo súsošia sú u nás, kto je ich vlastníkom, však nevieme. Pamätník, ktorý je v parku, spravuje mesto Trenčín,“ povedal **Tomáš Michalík** z Trenčianskeho múzea.

Ak by oň prejavilo záujem, Michalík hovorí, že múzeum by s tým nemalo problém.

„Určite by sme vedeli nájsť výhodný mód spolupráce,“ skonštatoval Tomáš Michalík.

V mestskom parku, ktorý nesie po M. R. Štefánikovi meno, momentálne prebieha veľká revitalizáciu zelene.

„Vďaka nej sa park presvetlil, je fajn, že busta nie je zahalená kríkmí a konármi a je ju vidieť aj z cesty. V ďalšej fáze rekonštrukcie parku sa budeme viac venovať práve sochám, napríklad aj pamätníku M. R. Štefánika,“ povedala hovorkyňa Trenčína **Erika Ságová**. Mesto do budúca nevyľúčilo, že by sa torzá mohli vrátiť do parku.

www.sme.sk 27.10.2018

pomocná evidencia 707/1/2018

Pri príležitosti stého výročia ukončenia prvej svetovej vojny vychádza nová kniha o osudoch vojakov trencianskeho regiónu z pera **Slavomíra Tomíka** z Trenčianskych Stankoviec. Milovník regionálnej histórie na 240 stranách knihy so 140 dobovými fotografiami s výstižným názvom „O pár týždňov sa vrátíme...“ sleduje osudy vojakov z obcí Malé a Veľké Stankovce, Rozvadze, Sedličná, dnes Trenčianske Stankovce, Selec, Veľké Bierovce, Opatovce a Krivosúd-Bodovka.

Maľba s názvom „Vojak a smrť“ výtvarníka Hansa Larwina.

Kniha je nielen o preživších, ale aj o tých, ktorí zomreli na fronte v dôsledku zranení alebo na následky chorôb. Publikácia poukazuje aj na vtedajší život na fronte a v zázemí, udalosti chronologicky zasaďuje do udalostí vojny a priebehu bojov.

„O vtedajšej situácii napovedá nadpis knihy – O pár týždňov sa vrátíme... Keď sa vojna začala, nečakalo sa, že bude trvať štyri alebo takmer päť rokov. Chlapi odchádzali s tým, že o pár týždňov sú naspäť. Spoločnosť hovorila o tom, ako muži budú naspäť do Vianoc, že to bude „len“ prechádzka do Srbska. Nebola. Knihu som venoval najmä tým, ktorí sa z frontu domov nevrátili. Straty boli obrovské, brali takmer každého muža vrátane tých, ktorí si mysleli, že na vojnu nepôjdu, po pár mesiacoch ich zavolali a nasadili do bojov. Rakúsko-Uhorsko neodhadlo, že boje budú tak intenzívne a straty na životoch tak vysoké. Preto museli stále dopĺňať stavy.“

V knihe ste zozbierali informácie z obcí z okolia Trenčína. Kam mužov z Trenčianskych Stankoviec, Selca alebo Veľkých Bieroviec odvelili?

„Spadali pod Trenčiansky 71. peší pluk so sídlom v Trenčíne a 15. Honvédskejší pluk. Drvivá väčšina týchto chlapov narukovala do nich. V Trenčíne absolvovali niekoľkodňový výcvik, po ktorom ich hneď nakladali do vlakov smer Halič. Išlo o pohraničnú oblasť bývalého Rakúsko-Uhorska, dnes juhovýchodného Poľska. Vojaci sa dostali do blízkosti bojových línií veľmi rýchlo, v priebehu dvoch až troch týždňov boli v plnom bojovom nasadení. Prvé mesiace vojny boli veľmi tvrdé, smrť kosila vo veľkom. Paralelne s frontom na východe bojovali znepriatelené strany aj na západnom fronte, naši chlapi ale zostali vo východnej časti Európy. Zmena nastala po otvorení frontu Talianmi v roku 1915. Vtedy niektorých presunuli do Talianska, Srbska alebo Rumunska.“

Koľko mužov z dotknutých obcí dostalo povolávací príkaz?

„Presné číslo nepoznám, zásluhu na tom má aj skartovanie zložiek vojakov v 70. rokoch minulého storočia. Na následky chorôb alebo zranení zomrelo z Trenčianskych Stankoviec alebo bývalých obcí 39 chlapov, zo Selca 43, z Veľkých Bieroviec 23, z Opatoviec 16 a z Krivosúdu-Bodovky 11.“

Odkiaľ ste čerpali informácie?

„Tri až štyri roky som zháňal materiály v civilných, farských a vojenských archívoch. Navštívil som aj rodiny, ktorých predkovia bojovali vo Veľkej vojne.“

Osudy koľkých vojakov sa vám podarilo podrobne zmapovať?

„Asi najbližšie som sa dostal k životu **Jána Filina** zo Selca a čerpal som aj z listov **Štefana Pevného** z Rozvadz. Ján Filina narukoval začiatkom roku 1915 do Haliča, kde boli intenzívne boje. Do niekoľkých dní od nasadenia dostal zásah guľkou do ruky, po čom strávil niekoľko mesiacov v nemocnici. Po vyzdravení putoval opäť na front do Srbska, s vojskom bol aj na území Čiernej Hory a Albánska. Keď vznikli problémy na

talianskom fronte, bol tam nasadený až do roku 1918. Zaujímavosťou je, že guľka, ktorá ho zasiahla na začiatku vojenskej služby, zostala a putovala jeho telom asi 30 rokov. Dať si ju vybrať sa odvážil až po skončení druhej svetovej vojny.“

Ján Filin

Ako vyzeralo privítanie vojakov ich rodinami po ukončení vojny?

„Situácia tu bola katastrofálna. Vojna sa neskončila preto, že niekto zvíťazil, ale kvôli skolabovaniu ekonomík. Najprv skolabovala rakúsko-uhorská a v roku 1917 aj nemecká. V zázemí bola veľká bieda, ľudia hladovali, vojaci si ale mysleli, že bojujú za lepšiu budúcnosť. Hovorili si, že ak vydržia na fronte za zlých podmienok, robia to pre svoju rodinu, aby sa mala v zázemí dobre. Keď sa však v rokoch 1917 a 1918 dostali na dovolenku, videli tu kolaps. Aj preto vznikali vzbury. Príkladom nespokojnosti bola vzbuja v Kragujevci. Vojaci nasadzovali životy a potom zistili, že ich deti nemajú čo do úst. Stravovanie vojakov sa časom zhoršovalo, jedlo bolo nekvalitnejšie a bolo ho menej.“

Hrdinami vojaci v očiach domácich tak asi neboli.

„Popravde ich nemal kto prijať ako hrdinov. Vznikala tu nová republika, spoločný štát Čechov a Slovákov. Boje o republiku však prebiehali aj v rokoch 1918 a 1919, hlavne s Maďarmi o hranice. I keď boli hranice republiky stanovené víťaznými mocnosťami, Maďari ich nerešpektovali. Bojovalo sa o ne a niektorí z vojakov tak boli opäť v boji. Možno trochu ako hrdinov oslavovali navrátilcov – legionárov, ktorí sa vrátili v rokoch 1919 a 1920. V roku 1920 mal štát už iné problémy a

legionári boli v mysliach ľudí trošku v úzadí, ale od štátu dostávali nejaké výhody. Ďalšími poberateľmi dávok alebo peňazí boli tí, ktorí na vojne prišli napríklad o nohu.“

Ako si dnes spomínajú na vojakov ich príbuzní a rodiny? Uchovávajú si fotografie a listy?

„Bol som sklamaný. Očakával som, že materiálu na tvorbu knihy bude podstatne viac. Zámer bol, aby bola vytvorená z autentického materiálu, ako sú práve listy a spomienky pozostalých. Mám pocit, že my Slováci nemáme k histórii

Dom Jána Filina už nestojí.

vybudovaný vzťah. Stretol som sa s prípadmi úplnej arogancie k predkom. Keď som sa spýtal na fotografie, niektorí povedali, že ich povyhadzovali, čo som nechápal. Opačným príkladom sú rodiny, ktoré si listy od dedka či otca uchovávajú ako relikviu.“

www.sme.sk 11.11.2018

pomocná evidencia 758/1/2018

V Kasárni na Trenčianskom hrade otvorili vo štvrtok 22. novembra výstavu s názvom „Osudové osmičky Trenčína“. Číslica 8 nachádzajúca sa v roku 2018 symbolizuje priestor na pripomenutie si zásadných dejinných udalostí, ktoré sa odohrali najmä v 19. a 20. storočí. Tzv. „osudové osmičkové roky“ znamenali dôležité prevraty v novodobej histórii slovenského národa.

Prvé národné vystúpenie za svoje práva sa odohralo v roku 1848, kedy sa Slováci so zbraňou v ruke pokúšali dostať k svojim národným a občianskym právam na pozadí revolučných európskych nálad. Tento pokus nevyšiel.

Ďalší prelomový rok však znamenal pre slovenský národ zmenu. V roku 1918 na troskách vojnou zdecimovaného Rakúsko-Uhorska vzniká nový štát, Československá republika. Slovenský národ sa konečne dostáva z područia maďarského elementu a môže sa demokraticky rozvíjať.

Začiatky boli ťažké, ale neskorší osud krajiny ešte horší. Mladá demokratická krajina, situovaná v „životnom priestore“

nemeckého národa, aspoň podľa fašistického vodcu **Adolfa Hitlera**, sa stala obetným mierovým baránkom svetových veľmocí. Rok 1938 znamenal zásah do suverenity štátu zvonku, kedy Mníchovskou dohodou a Viedenskou arbitrážou došlo k odtrhnutiu značnej časti územia

ČSR. Zároveň napätá vnútropolitická situácia, snaha slovenských nacionalistických síl o autonómne postavenie Slovenska, predurčovala smerovanie republiky a jej neblahý koniec už na jar roku 1939.

Avšak ani koniec vojnového šialenstva neznamenal pre obnovenú ČSR svetlú budúcnosť. Aj keď v tej dobe si spoločnosť neuvedomovala, čo sa odohralo vo februári 1948 a aké následky mali tieto udalosti pre ďalší vývoj krajiny a spoločnosti.

Nastolená diktatúra proletariátu sa nezmenila ani v roku 1968, kedy bol pokus o revíziu systému zmarený tankami vojsk Varšavskej zmluvy. Je paradoxom, že sínusoida slovenských dejín má na vrcholoch roky končiace číslicou 8.

Číslica 8 je osudovou aj v dejinách Trenčína. Okrem uvedených rokov, ktoré sú osudové z národného ponímania, dokážeme pri parciálnom skúmaní nájsť osudové roky pre Trenčín

aj v rokoch pred 19. storočím. Sú to hlavne dva roky spojené s veľkými bitkami odohrávajúcimi sa v Trenčíne.

V roku 1528 sa odohrala bitka medzi vojskami vtedajšieho majiteľa hradu Jána Zápoľského a Ferdinandom I. Habsburským. Trenčiansky hrad a Trenčín padol, spustošený, vyrabovaný sa dostal do rúk Habsburgovcov.

Ďalšia veľká bitka sa odohrala v roku 1708, kedy sa proti sebe postavili kurucké vojská Františka II. Rákocziho a cisárske

vojská. Lepšie vy-cvičené cisárske vojská rozdrvili kurucov a skončili blokádu Trenčína.

Osudové roky 1848, 1918, 1938, 1948, 1968 sa dotkli Trenčína striedavo významne. Pomerne významne sa v Tren-

číne udržiava pripomienka vzbury 71. pešieho pluku v Kragujevaci. Tento pluk bol tvorený aj obyvateľstvom Trenčianskej župy a jeho domovským miestom boli trenčianske kasárne.

Prierezová výstava približuje históriu Trenčína prostredníctvom osmičkových rokov, ktoré tvoria vrcholy sínusoidnej dejinnej krivky tohto regiónu. Výstava obsahuje veľa obrazového materiálu z archívu múzea a zaujímavé dokumenty, ktoré sú uložené v Štátnom archíve v Trenčíne. Nechýbajú ani zbierkové predmety múzea, ako napr. zbrane z obdobia 1. svetovej vojny. Lákadlom bude i veľký model (dioráma) bitky v roku 1708.

Trenčianske múzeum 22.11.2018
pomocná evidencia 790/1/2018

„Osmičkové roky“ majú v histórii Slovenska i Trenčína špeciálne miesto. Jednou z kuriozít je založenie ‘neodvislého a samostatného slovenského štátu v Trenčíne’ v roku 1928. Vyhlásili ho desať rokov po vzniku samostatnej Československej republiky.

Snahou jeho podporovateľov bolo rozbiť jednotu spoločného štátu Čechov a Slovákov. Takmer neznámej téme sa v rámci svojej diplomatickej práce o autonómii Slovenska v rámci Československej republiky venoval politológ **Matej Mind’ár**. O založení ‘neodvislého a samostatného slovenského štátu v Trenčíne’ prednášal odbornej i laickej verejnosti na odbornom seminári v Štátnom archíve v Trenčíne.

„Po vzniku Československej republiky sa nie všetci jej obyvatelia stotožnili, že vznikla. Časť obyvateľstva bola v službách maďarskej iredenty, teda hnutia, ktoré sa snaží pripojiť územie obývané národnými menšinami k štátu, ktorý považujú tieto menšiny za svoj. Na čele bol Vojtech Tuka, ktorý sa dal neskôr dokopy s Vincentom Mihalusom,“ ozrejmil Mind’ár.

Trnavský profesor **Vincent Mihalus** bol jedným z viacerých, ktorý už v čase existencie Rakúsko-Uhorska sympatizoval s maďarskou stranou a podľahol jej výchove. Dňa 4. novembra 1928 vyhlásil neodvislý a samostatný štát v Trenčíne.

„Bola to reakcia na Tukove plány s rozbitím Československa. Nemala takmer žiadnu podporu, pretože akcie sa zúčastnili iba traja ľudia – Vincent Mihalus a jeho dvaja spolupracovníci z okresu Žilina. Tento slovenský štát vyhlásili v miestnej krčme pri hoteli Tatra,“ priblížil Matej Mind’ár s tým, že jej jediným úspechom bol prípis ministerstva zahraničných vecí Siamského kráľovstva (dnes Thajsko, pozn. r.) z konca februára 1929, ktorý adresovali Mestskému úradu v Trenčíne. Siamské kráľovstvo vtedy oficiálne potvrdilo prijatie obežníka o založení suverénneho a samostatného slovenského štátu.

Akcia vyvolala reakciu a Vincent Mihalus utiekol do Nemecka, keďže Tuku odsúdili na 15-ročné väzenie za vlastizrada. Do Československa sa Vincent Mihalus vrátil až v roku 1934 a odsedel si ročné väzenie.

Vyhlásenie samostatného štátu nemalo podľa politológa žiadnu váhu, trenčianska akcia pritom nebola jediná. Po vyhlásení vzniku Československej republiky založili na území Slovenska Východoslovenskú republiku, Oravskú republiku alebo Spišskú nezávislú republiku. Boli to akcie predstaviteľov, ktorí nesúhlasili so spoločným štátom dvoch národností.

„Nemali však takmer žiadnu váhu, lebo po príchode československých úradov a vojska všetky automaticky zanikli. Fungovali maximálne desať a minimálne dva dni,“ poznamenal Matej Mind’ár s tým, že tieto republiky nemali medzi verejnosťou takmer žiadnu odozvu. Rovnako to bolo aj v Trenčíne.

V prípade, že by sa maďarskej strane a sympatizantom plán na rozbitie celistvosti Československa podaril, by územiu Slovenska podľa politológa hrozilo napadnutie a obsadenie vojskami vtedajšieho Maďarského kráľovstva. Podobné snahy podľa Mind’ára trvali počas celej doby existencie spoločného štátu Čechov a Slovákov.

www.sme.sk 29.11.2018

pomocná evidencia 805/1/2018

